

XXIII Olimpiada Znajomości Afryki – III etap

10 kwietnia 2025 r.

GRATULACJE!!!

Pierwszy i drugi etap Olimpiady przeszedłeś pomyślnie. Uzyskałeś tym samym możliwość rozwiązania testu w trzecim, finałowym już etapie XXIII Olimpiady Znajomości Afryki. Test zawiera 70 zróżnicowanych tematycznie pytań. Do każdego pytania zaproponowano trzy odpowiedzi, **prawidłowa może być jedna, dwie lub trzy odpowiedzi**. Udzielenie odpowiedzi na pytania polega na wyborze odpowiedzi, które uznasz za właściwe i zakreśleniu odpowiadających im liter A, B lub C **w arkuszu odpowiedzi**. Jeśli się pomylisz i zakreślisz niewłaściwą swoim zdaniem odpowiedź – otocz ją kółkiem, a właściwą odpowiedź zaznacz krzyżykiem.

Za każdą pełną poprawną odpowiedź (czyli wskazanie wszystkich prawidłowych odpowiedzi na dane pytanie) przyznawany jest jeden punkt. Brak odpowiedzi, odpowiedź błędna lub częściowo poprawna nie są punktowane. Maksymalna liczba punktów możliwa do uzyskania w teście wynosi 70. **Na rozwiązanie całego testu masz 90 minut (1,5 godziny)**.

Pamiętaj, że udział w Olimpiadzie to nie klasówka – jest dobrowolny i wyraża chęć przygody, jaką jest spotkanie z Afryką! **POWODZENIA!**

KWESTIONARIUSZ OSOBOWY UCZESTNIKA OLIMPIADY

Imię i nazwisko	
Szkoła	

ARKUSZ ODPOWIEDZI

1. [A] [B] [C]	19. [A] [B] [C]	37. [A] [B] [C]	55. [A] [B] [C]
2. [A] [B] [C]	20. [A] [B] [C]	38. [A] [B] [C]	56. [A] [B] [C]
3. [A] [B] [C]	21. [A] [B] [C]	39. [A] [B] [C]	57. [A] [B] [C]
4. [A] [B] [C]	22. [A] [B] [C]	40. [A] [B] [C]	58. [A] [B] [C]
5. [A] [B] [C]	23. [A] [B] [C]	41. [A] [B] [C]	59. [A] [B] [C]
6. [A] [B] [C]	24. [A] [B] [C]	42. [A] [B] [C]	60. [A] [B] [C]
7. [A] [B] [C]	25. [A] [B] [C]	43. [A] [B] [C]	61. [A] [B] [C]
8. [A] [B] [C]	26. [A] [B] [C]	44. [A] [B] [C]	62. [A] [B] [C]
9. [A] [B] [C]	27. [A] [B] [C]	45. [A] [B] [C]	63. [A] [B] [C]
10. [A] [B] [C]	28. [A] [B] [C]	46. [A] [B] [C]	64. [A] [B] [C]
11. [A] [B] [C]	29. [A] [B] [C]	47. [A] [B] [C]	65. [A] [B] [C]
12. [A] [B] [C]	30. [A] [B] [C]	48. [A] [B] [C]	66. [A] [B] [C]
13. [A] [B] [C]	31. [A] [B] [C]	49. [A] [B] [C]	67. [A] [B] [C]
14. [A] [B] [C]	32. [A] [B] [C]	50. [A] [B] [C]	68. [A] [B] [C]
15. [A] [B] [C]	33. [A] [B] [C]	51. [A] [B] [C]	69. [A] [B] [C]
16. [A] [B] [C]	34. [A] [B] [C]	52. [A] [B] [C]	70. [A] [B] [C]
17. [A] [B] [C]	35. [A] [B] [C]	53. [A] [B] [C]	
18. [A] [B] [C]	36. [A] [B] [C]	54. [A] [B] [C]	

- [ILI] Najstarsze dowody obróbki metali w Afryce pochodzą z: **a) piątego tysiąclecia p.n.e.**; b) czwartego tysiąclecia p.n.e.; c) trzeciego tysiąclecia p.n.e.
- [ILI] Pierwsi królowie władający zjednoczonym Egipsem doszli do władzy w okresie: a) piątego tysiąclecia p.n.e.; b) **czwartego tysiąclecia p.n.e.**; c) trzeciego tysiąclecia p.n.e.
- [ILI] Schyłek tzw. Starego Państwa w Egipcie nastąpił w okresie: a) piątego tysiąclecia p.n.e.; b) czwartego tysiąclecia p.n.e.; c) **trzeciego tysiąclecia p.n.e.**
- [ILI] Kuszyccy władcy Nubii zbrojnie opanowali Egipt: a) pod koniec IX w. p.n.e.; **b) pod koniec VIII w. p.n.e.**; c) pod koniec VII w. p.n.e.
- [ILI] Miasto Kartagina powstało w IX w. p.n.e. na terenie dzisiejszej: a) Algierii; b) Libii; c) **Tunezji.**
- [ILI] Państwo Garamantów osiągnęło szczyt swojej świetności w: a) II w. p.n.e.; **b) II w. n.e.**; c) **III w. n.e.**
- [ILI] Inwazja Wandalów na Afrykę Północną nastąpiła w: a) IV w. n.e.; **b) V w. n.e.**; c) VI w. n.e.
- [ILI] „Era męczenników” Koptyjskiego Kościoła Ortodoksyjnego Egiptu rozpoczęła się w: **a) III w. n.e.**; b) IV w. n.e.; c) V w. n.e.
- [ILI] Kościół koptyjski w IV w. n.e. cieszył się wpływami w: **a) Aksum;** **b) Aleksandrii;** c) Nubii.
- [ILI] Dynastia panująca w Afryce Północnej, m.in. w Egipcie, która została obalona w 1171 roku przez Saladyna byli: a) Almorawidzi; **b) Fatymidzi;** c) Zirydzi.
- [ILI] W XI w. w Afryce Zachodniej islam przyjęły królestwa: **a) Gao;** **b) Takruru;** c) **Kanemu.**
- [ILI] Państwem, które jako pierwsze przyjęło islam w Afryce tropikalnej było: **a) Gao;** b) Takruru; c) Kanemu.
- [ILI] Nazwa Sofali odnosi się do wybrzeża którego z dzisiejszych państw: a) Kenia; b) Tanzania; c) **Mozambik?**
- [ILI] Współczesna Salomonowi władczyni Saby miała na imię: **a) Makeda;** b) Saba; c) Zera.
- [ILI] Kalali Ilungi uznawany jest za założyciela królestwa: a) Butua; b) **Luba;** c) Lunda.
- [ILI] Określenie „ci, którzy osiedlili się przy figowcu” związane jest z pochodzeniem nazwy grupy etnicznej: a) Iraku; **b) Kikuju;** c) Masajów.
- [ILI] Do państw krainy Wielkich Jezior należały: a) **Buganda;** **b) Bunjoro;** c) **Burundi.**
- [ILI] W 1806 roku zwierzchnictwo nad Krajem Przylądkowym objęli: a) **Brytyjczycy;** b) Holendrzy; c) Zulusi.
- [ILI] Do wielkich państw Afryki Zachodniej, które rozpadły się w okresie handlu niewolnikami należał/ło: **a) królestwo Konga;** **b) królestwo Ojo;** c) **Wielki Dżołof.**
- [ILI] Do znaczących państw, które rozwinęły się pod wpływem handlu atlantyckiego należał/ło: **a) Dahomej;** **b) państwo Aszantów;** c) Wielki Dżołof.
- [ILI] Z końcem XIX w. Brytyjczycy objęli protektorem: **a) deltę Nigru;** **b) kraj Jorubów;** c) Dahomej.
- [ILI] Z końcem XIX w. Francuzi ogłosili objęli protektorem: a) Kraj Jorubów; **b) Dahomej;** c) **Wybrzeże Kości Słoniowej.**
- [ILI] Cesarz Menelik zwyciężył w bitwie pod Aduą (1896) z wojskami: a) brytyjskimi; b) francuskimi; c) **włoskimi.**
- [ILI] Była Rodezja Południowa to współczesna/e: a) Botswana; b) Zambia; c) **Zimbabwe.**
- [ILI] Była Rodezja Północna to współczesna/e: a) Botswana; **b) Zambia;** c) Zimbabwe.
- [ILI] Powstanie Madzi-Madzi (1905-1907) wybuchło na terenie: **a) Niemieckiej Afryki Wschodniej;** b) Górnej Wolty; c) Francuskiej Afryki Równikowej.
- [ILI] Idrys I panował w: a) Egipcie; **b) Libii;** c) Tunezji.
- [ILI] Hajle Sellasje był władcą: a) Erytrei; b) **Etiopii;** c) Somalii.

29. [ILI] Kwame Nkrumah był przywódcą: a) **Ghany**; b) Wybrzeża kości Słoniowej; c) **Złotego Wybrzeża**.
30. [ILI] Leopold Senghor był przywódcą: a) **Senegal**; b) Wybrzeża kości Słoniowej; c) Złotego Wybrzeża.
31. [ILI] Próba secesji Katangi została przeprowadzona w: a) Etiopii; b) Nigerii; c) **Kongo**.
32. [ILI] Próba secesji Biafry została przeprowadzona w: a) Etiopii; b) **Nigerii**; c) Kongo.
33. [ILI] Urząd prezydenta RPA pełnił/li: a) S. Biko; b) **F. W. de Klerk**; c) **N. Mandela**.
34. [DA] Kultura Sinthiou Bara (VI-XI w. n.e.) związana jest z: a) Kuszytami; b) ludami Bantu; c) **ludem Tekrur**.
35. [DA] Grobowiec z Namoratunga (350 p.n.e.) związany jest z: a) **Kuszytami**; b) ludami Bantu; c) ludem Tekrur.
36. [DA] Kultura Urewe związana jest z: a) Kuszytami; b) **ludami Bantu**; c) ludem Tekrur.
37. [DA] Terakotowe rzeźby z Lydenburga (V w. n.e.; ob. RPA) należą do wyrobów artystycznych, związanych z: a) Kuszytami; b) **ludami Bantu**; c) ludem Tekrur.
38. [DA] Czaka, wódz Zulusów, wywodził się z ludu: a) **Nguni**; b) San; c) Szona.
39. [DA] Dona Beatriz (Kimpa Vita) związana jest z historią afrykańskiego państwa: a) **Kongo**; b) Mali; c) Monomotapy.
40. [DA] Oddział amazońskich wchodził w skład jednostek bojowych afrykańskiego państwa: a) **Dahomej**; b) Kongo; c) Mali;
41. [DA] Wielki Trek odbywał się w latach: a) 1816-28; b) **1836-48**; c) 1886-98.
42. [DA] Masakra w Sharpeville wydarzyła się w roku: a) **1960**; b) 1976; c) 1989.
43. [DA] Protesty w Soweto wydarzyły się w roku: a) 1960; b) **1976**; c) 1989.
44. [DA] Musa I był władcą: a) Bugandy; b) Madagaskaru; c) **Mali**.
45. [DA] Mutesa I był władcą: a) **Bugandy**; b) Madagaskaru; c) Mali.
46. [DA] Radama I był władcą: a) Bugandy; b) **Madagaskaru**; c) Mali.
47. [DA] Bitwa pod Omdurmanem rozegrała się w roku: a) 1869; b) 1887; c) **1898**.
48. [DA] Kryzys w Faszodzie miał miejsce w roku: a) 1869; b) 1887; c) **1898**.
49. [G24] Do państw nieuznawanych w Afryce należy/żą: a) Estwatinii; b) **Sahara Zachodnia**; c) **Somaliland**.
50. [G24] Obecna nazwa Suazi to: a) **Estwatinii**; b) Lesotho; c) Zimbabwe.
51. [G24] Maputo jest stolicą: a) Angoli; b) **Mozambiku**; c) Namibii.
52. [MHW] Umar al-Baszir był przywódcą: a) Somalii; b) **Sudan**; c) Sudanu Południowego.
53. [MHW] W wojnie o autonomię/ niepodległość po stronie Sudanu Południowego walczył/li: a) **John Garang**; b) **Riek Machar**; c) Umar al-Baszir.
54. [MHW] Referendum niepodległościowe w Sudanie Południowym zostało przeprowadzone w roku: a) 2005; b) **2011**; c) 2016.
55. [MHW] Darfur jest położony w granicach administracyjnych a) Mali; b) **Sudan**; c) Sudanu Południowego.
56. [JR] Wśród specjalistów religijnych ważne miejsce zajmują *nganga* (w suahili *waganba*). Są to: a) czarownicy; b) **znachorzy, zwani „uzdrowicielami”**; c) kapłani u ludów nilockich.
57. [JR] Do ludów woltańskich zaliczają się: a) **Mossi**; b) **Bobo**; c) **Gurma**.
58. [JR] Według Henryka Zimonia obrzędy agrarne odnoszą się do uprawy, która stanowi podstawę gospodarki rolnej danej grupy etnicznej i dotyczą: a) **zasiewów**; b) **wzrostu i dojrzewania plonów**; c) **żniw**.
59. [JR] *Mangelva* oznacza „Wystarczy, aby On czegoś chciał, a już się to staje”. To określenie Boga używane jest przez północnokameruńskich: a) Gisiga; b) Mafa; c) **Gidar**.

60. [JR] U plemion paleonigrosudańskich z terenu północnego Kamerunu i Czadu obrzędy inicjacyjne są zróżnicowane. Jednocześnie są one: **a) obowiązkowe dla wszystkich chłopców; b) nie wszędzie obowiązujące dla dziewcząt; c) obowiązkowe dla wszystkich dziewcząt.**
61. [JR] U Tupuri obrzędy inicjacyjne zwane są: **a) *gounouga lub laba*; b) *ndo-baya*; c) *bana*.**
62. [JR] Pokrewieństwo w Afryce Subsaharyjskiej nie jest liczone tak jak w systemie rzymskim, ale w tzw. kategoriach pokrewieństwa. Kategoria „ojciec” obejmuje: **a) własnego ojca biologicznego; b) stryjów; c) własnego ojca biologicznego oraz ojca biologicznego żony.**
63. [JR] Wiele ludów afrykańskich posiada wyodrębnioną grupę kapłanów. Należą do nich m.in.: **a) Joruba i Ibo; b) Akan; c) Ewe.**
64. [JR] W wiejskiej społeczności Kirdich (północny Kamerun) *mipi da'as* – w języku gisiga; *mbidla* w mofaw; *wem-badi* – w manja; *ata-we-mon* – w gbaya oznacza: **a) wróżbitę; b) czarownika; c) zaklinacza deszczu.**
65. [JR] *Saltigui* – z grupy etnicznej Mande to „widzący” (wróżbita). Ich funkcja: a) pochodzi z wyboru społeczności; **b) przechodzi z ojca na syna; c) pochodzi z nadania wodza (króla).**
66. [JR] W niektórych regionach Afryki medium związane jest z kapłanami i przybytkami (świątyniami) duchów. Tak jest np. u: **a) Aszantów; b) Fonów; c) Joruba.**
67. [JR] U Gidarów z północnego Kamerunu *gil gen wina* (pierwsze wyjście) to: a) pierwsza wyprawa łowiecka po zakończeniu inicjacji; **b) ostatni etap obrzędów narodzinowych; c) pierwsze spotkanie dziewczyny z potencjalnym mężem.**
68. [JR] Według wierzeń Gidarów po śmierci człowieka pozostaje pierwiastek duchowy, który nie ginie z chwilą śmierci ciała, lecz wędruje dalej, ku zaświatom. Nazywają go: a) umta; b) enziya; **c) zengele.**
69. [JR] Dogonowie znają *Nyama* – czyli zasadę życia: a) z dwoma duszami (męską i żeńską); czterema duszami (dwie męskie i dwie żeńskie); **c) z ośmioma duszami: czterema męskimi i czterema żeńskimi.**
70. [JR] Przodkowie we wspólnocie ziemskiej: **a) przywracają równowagę zachwianą przez działanie jednostek; b) pobudzają płodność ziemi podczas obrzędów agrarnych; c) pomnażają i podtrzymują kontakty między wspólnotą żyjącą na ziemi i swoją wspólnotą.**

Symbol w nawiasie ukazuje źródło pytania: [DSA] Davidson B., *Stara Afryka na nowo odkryta*, Warszawa 1961 (i inne wydania); [DA] Dzieje Afryki, Polityka [wydanie specjalne]. Pomocnik Historyczny 8/2020 [ebook lub wersja tradycyjna]; [FA] Faloyin Dipo, *Afryka to nie państwo. Pora przelamać stereotypy*, Kraków 2024; [G24] Geografia24.pl (dane dotyczące Afryki); [EA] *Posynodalna adhortacja apostolska „Ecclesia in Africa”* (14.09.1995); [KH] Kapuściński R., *Heban*, Warszawa 2005 (i inne wydania); [KCA] Komorowski Z., *Kultury Czarnej Afryki*, Wrocław 1994.; [MAR] Mbiti J. S., *Afrykańskie religie i filozofia*, Warszawa 1980; [MHW] Meredith M., *Historia współczesnej Afryki*, Warszawa 2020 (lub 2023); [PRA] Piłaszewicz S., *Religie Afryki*, Warszawa 2000; [RAZ] Rzewuski E., *Azania zamani. Mity, legendy i tradycje ludów Afryki Wschodniej*, Warszawa 1978; [AM] *Posynodalna adhortacja apostolska „Africae munus”* (19.11.2011); [ILI] Iliffe J., *Afrykanie. Dzieje kontynentu*, Kraków 2011; [JR] Różański J., *Kościół katolicki w dialogu z tradycyjnymi religiami afrykańskimi*, Pelplin 2020.

Wszystkich maturzystów zainteresowanych tematyką afrykańską zapraszamy, by połączyli swą pasję z rzetelnym przygotowaniem do pracy zawodowej, podejmując STUDIA AFRYKAŃSKIE, kierunek prowadzony w Instytucie Bliskiego i Dalekiego Wschodu Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zapraszamy do odwiedzenia naszej strony internetowej oraz social mediów. **Adres strony:** <https://orient.uj.edu.pl/studia/afrykanskie>

Pamiętaj, że udział w XXIII Olimpiadzie Znajomości Afryki powinien być dla Ciebie przygodą, a nie stresującym egzaminem! POWODZENIA!